

Yeni İnsan Yayınevi
Eğitim Serisi

Münevver ERYALÇIN

1989 yılında Ankara'da doğdu. Lisans eğitimini 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde tamamladı. 2015 yılında Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'ndan yüksek lisans derecesini aldı ve doktora eğitimine devam etmektedir. Yüksek lisans tezinde denetimli serbestlik sistemindeki çocuk ve gençlerin sosyal destek algısını inceleyen Eryalçın, yüksek lisans ve doktora öğrenimi boyunca çocuk adalet sistemi ve denetimli serbestlik alanında çeşitli araştırmalarda yer almıştır. Arş. Gör. Münevver Eryalçın Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde görevine devam etmekte; çocuk adalet sistemi, adli sosyal hizmet, denetimli serbestlik sistemi, kadın refahı ve göç konularında akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Veli DUYAN

1965 yılında Antalya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı kentte tamamladı. 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'ndan mezun oldu. 1992 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'ndan yüksek lisans derecesini ve 1997 yılında da doktora derecesini aldı. 1998 yılında yardımcı doçent, 2002 yılında doçent ve 2008 yılında profesör olan Duyan'ın Tıbbi Sosyal Hizmet, Gruplarla Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak, Prefabrik Konutlarda Depremzede Olmak, Sosyal Hizmet, İntihar ve intiharı Önleme, İntihar ve İntihar Girişimi, Dünü, Bugünü, Yarınıyla İnsanı Anlamak, Madde Bağımlılığı ve Aile, Sosyal hizmete Giriş gibi kitaplarının yanı sıra gerek ulusal gerekse uluslararası alanda sağlığın psiko-sosyal boyutu, cinsellik ve cinsel tutumlar ile sokak çocukları, görme engelliler ve HIV/AIDS'le yaşayan bireylere yönelik çok sayıda çalışması bulunmaktadır. Prof. Dr. Veli Duyan Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi/Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü/Anabilim Dalı Başkanlığı'nın yanı sıra Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı Başkanlığı'nı yürütmekte olup sosyal hizmet müdahalesi, sağlığın psiko-sosyal boyutu, HIV/AIDS, özürlülük, çocuk ve gençlik refahı, cinsellik ve cinselliğe yönelik tutumlar ve aile danışmanlığı konularında akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK VE GENÇLER

(Denetimli Serbestlik Süreci ve Sosyal Destek Özellikleri)

Münevver ERYALÇIN

Veli DUYAN

Yeni İnsan Yayınevi – 120
Eğitim Serisi – 21
Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler
Münevver Eryalçın – Veli Duyan
I. Baskı: Aralık 2016
ISBN: 978-605-5895-96-9
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur
Düzeltili: Çisel Cengiz
Dizgi: Tülay Baykondur
Kapak Tasarımı: Hüseyin Varış
Sertifika No: 12186

Baskı: Öz Karacan Matbaacılık ve Ciltcilik. Evren Mah. Gülbahar Cad. No:62
Bağcılar/İstanbul
Matbaa Sertifika No: 12228
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, hiç bir yolla çoğaltılamaz.
© Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti. 2016
Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
Altın-tepe mah. Galipbey Caddesi, Özüdoğru Sok. No: 44/1B Küçüköyü İstanbul
Tel: (0 216) 489 84 08 Fax: (0 216) 518 23 60
www.yeniinsanyayınevi.com
yeniinsanyayınevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
facebook/yeniinsanyayınevi
twitter.com/yeniinsanyayin

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK VE GENÇLER

(Denetimli Serbestlik Süreci ve Sosyal Destek Özellikleri)

Münevver ERYALÇIN

Veli DUYAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
SUÇ	12
Çocuk/Genç Suçluluğu	13
Suçta Sürüklenen/Denetimli Serbestlik Altına Alınan Çocuk ve Genç	14
SUÇA İLİŞKİN KURAMLAR	16
ÇOCUK CEZA ADALET SİSTEMİ	27
Çocuklar Hakkında Uygulanabilecek Tedbirler	31
Çocuk-Genç Suçluluğu Çalışmaları	33
ÇOCUK VE GENÇLERİN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDE RİSK FAKTÖRLERİ	35
TOPLUM TEMELLİ BİR UYGULAMA OLARAK DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ	44
Dünya’da Denetimli Serbestlik Sistemi	46
Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi ve Uygulama Esasları	48
Denetimli Serbestlik Sisteminin Doğası ve Önemi	49
Denetimli Serbestlik Sisteminin Temel İşlevleri	51
Denetimli Serbestlik Süreci ve Uygulamaları	53
SOSYAL DESTEK VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK	57
Bir Sosyal Destek Unsuru Olarak Denetimli Serbestlik Değişim Mekanizmaları	59
DENETİMLİ SERBESTLİK ALANINDA SOSYAL HİZMET	61
Denetimli Serbestlik Sürecinde Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü ve Önemi	61

DENETİMLE SERBESTLİK ALTINDAKİ	
ÇOCUKLAR/GENÇLER	64
Çocukların/Gençlerin Tanıtıcı Özellikleri	64
Çocukların/Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	64
Çocukların/Gençlerin Ailelerinin Özellikleri	66
Çocukların/Gençlerin Ekonomik Durumu	72
Çocukların/Gençlerin Suç Geçmişi	74
Çocukların/Gençlerin Şiddet Görme Durumu	80
Çocuğun/Gencin Madde Kullanım Durumu	81
Çocukların/Gençlerin Denetimli Serbestlik Süreci	86
Çocuğun/Gencin Sosyal Destek Durumu	93
Çocuğu/Genci Tanıtıcı Özellikler İle Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişki	95
Çocuğun/Gencin Sosyo- Demografik Özelliklerine göre Sosyal Destek Durumu	95
Çocukların/Gençlerin Suç Geçmişi Özelliklerine Göre Sosyal Destek Durumu	108
Çocukların/gençlerin Şiddet Görme Durumuna Göre Sosyal Destek Durumu	116
SONSÖZ YERİNE	127
KISALTMALAR	131
ÇİZELGELER	131
KAYNAKLAR	134

ÖNSÖZ

Cezalandırıcı adalet sistemine alternatif olarak sunulan denetimli serbestlik modeli toplum temelli bir anlayışla şekillenmiş, suça sürüklenen çocuğun ve gencin toplumsal yaşama uyumunu artırarak rehabilitasyonunu hedef edinmiştir. Suça sürüklenen çocukların ve gençlerin topluma kazandırılması, uyumsuz davranışlarının sağaltımı, hayatını toplumun norm ve kurallarına uygun bir şekilde devam ettirebilmesi, uyumsuz davranışlara tekrar yönelmemesi için denetimli serbestlik kapsamında çeşitli rehberlik ve iyileştirme hizmetleri yürütülmektedir. Bu rehberlik ve iyileştirme faaliyetleri altında bireysel görüşmeler, grup çalışmaları ve seminerler düzenlenmektedir. Gerek suça sürüklenme, gerekse uyuşturucu, alkol ve diğer madde kullanımı nedeniyle yürütülen tedavi ve denetimli serbestlik faaliyetlerinin, çocukların ve gençlerin psiko-sosyal ihtiyaçlarına göre şekillendirilecek ve anti sosyal davranışlara tekrar yönelmelerini engelleyecek nitelikte olması gerekmektedir.

Bu çalışma ile Ankara İli Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde denetimli serbestlik/tedavi ve denetimli serbestlik tedbir süreci devam eden suça sürüklenen çocukların ve gençlerin sosyal destek algıları konusuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede; yaşları 16 ile 25 arasında değişen 150 çocuk ve genç ile görüşülmüş; çocukların ve gençlerin sosyo- demografik durumu, ailesi, suça yönelme durumu, madde kullanımı, denetimli serbestlik süreci, sosyal destek sistemleri ve rehberlik sürecine ilişkin özellikleri ele alınmıştır. Suça sürüklenen ve denetimli serbestlik süreci devam eden çocukların ve gençlerin sosyal destek sistemlerinin belirlenmesi, sürecin etkililiğinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Toplumsal yaşama yeniden uyum sürecindeki çocuk ve gençlerin kendisinden beklenen uyumu sağlayabilmesi, birebir ilişki içinde olduğu sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesine bağlıdır. Özellikle çocuğun ve gencin en yakın destek sistemini oluşturan aileleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin güçlendirilmesi, ailelerinin ve arkadaşlarının da dâhil olduğu bir çözüm sürecinin planlanması gerekmektedir. Literatür-

deki çalışmalar, çocukların ve gençlerin suça sürüklenmelerinde, uyuşturucu-alkol ve madde kullanmalarında aile hayatı ve arkadaş çevresi ile ilgili yaşadıkları problemlerin yadsınamaz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Tedavi ve denetim tedbiri sürecindeki çocuklar ve gençler için aile, arkadaş ve diğer sistemlerin dâhil edildiği ve yapılandırıldığı bir müdahale süreci ve özellikle makro düzeyde koruyucu-önleyici sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Suçta sürüklenen ve denetimli serbestlik tedbiri altındaki çocukların ve gençlerin sosyal destek algılarının ortaya konularak, tedbir süresince sunulan tüm rehberlik ve iyileştirme faaliyetlerinin aile, arkadaş ve sosyal çevre boyutlarını da içine alan bir kapsamda yapılandırılması; çocukları ve gençleri suça itebilecek risk faktörlerinin ortadan kaldırılması için aile, arkadaş ve sosyal çevresinin dâhil edildiği koruyucu önleyici ve sosyal hizmet müdahalelerinin ve projelerinin geliştirilmesi; çocuğun ve gencin denetimli serbestlik süresince uygulamakla ve katılmakla yükümlü olduğu tüm faaliyetleri bir zorunluluk olarak görmemesi, bu faaliyetleri özümseyerek yerine getirebilmesi için sosyal çevresinden destek alınmasının öneminin kavranması; denetimli serbestlik sürecinin işlevsel kılınabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kitap, çocuğun ve gencin topluma uyumlu bir birey olma yolunda sorumluluk sahibi olan başta denetimli serbestlik uzmanı olmak üzere ilgili tüm meslek elemanlarının planladıkları müdahale ve programların etkili olabilmesi için çocukların ve gençlerin sahip olduğu tüm sosyal destek sistemlerinin harekete geçirilmesinde aktif rol almaları; suça sürüklenen çocuk ve gençler için geliştirilebilecek tüm denetimli serbestlik uygulamaları ve mesleki müdahaleler için teorik bir bilgi kaynağı olması bakımından önem taşımaktadır.

Bu kitapta suç, çocuk/genç suçluluğu ile suça sürüklenen çocuk kavramları, suç kuramları, çocuk suçluluğuna ilişkin mevzuat, ilgili literatürde yer alan çalışmalar, çocuk/genç suçluluğuna neden olan risk faktörleri ve denetimli serbestlik sistemine değinilmiştir. Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetimli serbestlik ile tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altında olan

(TCK 105/A, TCK191/3, TCK 50, TCK 51, CMK 231/8, TCK221/5, ÇKK 5/1-36) ve yaşları 16 ile 25 arasında değişen çocuk/gençlerle gönüllü katılım ilkesine bağlı kalınarak yapılan çalışmanın bulgularına yer verilmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesini sağlayan Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı' na; Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü' ne; Denetimli Serbestlik çalışanlarına ve araştırmanın çalışma grubunu oluşturan çocuk ve gençlere katkılarından dolayı çok teşekkür ederiz.

SUÇ

Her bireyin kişiliği, karakteri, duygu, düşünce ve eylemleri güçlü ve etkileyici toplumsal norm ve kurallarıyla çevrili bir düzen tarafından şekillendirilmektedir. “Çevresi içinde birey” perspektifi ile bireyler toplum tarafından etkilenmekteyken toplumu etkilemeye de devam etmektedir. Toplum içinde sosyal gelişimini sürdüren, bağımsız olarak rol ve görevlerini yerine getiren kişiler sağlıklı bir toplumsallaşma süreci geçirmiş bireyler olarak nitelendirilmektedir.

Suçla ilişkin kuramsal çerçeve farklı disiplinlerin anlayışına göre şekillenmiş ve modern hukuk sisteminin gelişmesiyle birlikte daha sistematik bir çerçeve kazanmıştır. Suçun sosyolojik açıdan açıklanmasında içinde yaşanılan toplumun felsefesi, genel kabulleri, doğruları, etik ve ahlaki değerleri ve toplumun gelişimi yönünde değişimler gözlenmektedir (Doğan, 2013). Eylem ve davranışların suç olarak kavramsallaştırılması yasal ve kültürel bağlamda değerlendirildiğinden suç kavramı, evrensel bir davranış ve eylemler grubu olarak tanımlanamaz. Bir hırsızlık eylemi bile, genellikle yalnızca çalma niyetinin varlığı kanıtlanabilirse, suç sayılır (Canter, 2011, s. 24). Bireyin bilinçli seçimi, ihmali, kasti veya taksirli olarak suça yönelmesi ile işlenen suçun içeriği ve tanımı da büyük ölçüde değişmektedir.

Lowrey'e göre, “suçluluk” bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucunda oluşur. Seligman ve Johnson ise, küçük ya da büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin, adet ve törelerin, kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenmiş bulunan anti-sosyal bir davranışı suçluluk olarak tanımlamışlardır (Yavuzer, 2009, s.: 27). Suçla ilişkin olarak geliştirilen tüm tanımlamalarda suç olgusu, bir toplumda belirli bir dönemde var olan idealler, gelenekler ve değerler sistemi çerçevesinde geliştirilen normlara dayalı hukuk düzenine uygun olmayan, bu düzenden sapan davranışlar olarak ele alınmaktadır (İçli, 2007, s.: 533). Pek çok toplum normalden sapan, anti-sosyal nitelik taşıyan davranışlara ilişkin sosyal, kültürel ve hukuksal boyutta belirlenmiş yaptırımlara sahiptir. Ceza Hukuku “suç” kavramını yasanın cezalandır-

dığı hareket olarak tanımlamıştır.

Durkheim'e göre suç belirli bir oranda normal ve kaçınılmaz bir olgu olarak toplumsal bağların güçlenmesine hizmet eden pozitif bir işleve sahip olmakla birlikte belirli bir oranın dışında topluma zarar vermekte (patolojik) ve cezai yaptırımlar söz konusu olmaktadır (Bilgiç, 2012, s.19). Modernleşme sürecinde toplumsal sorunların çeşitlenmesi ve değişimine bağlı olarak suç türleri ve tanımlamalarında da değişimler yaşanmış; cezanın infazı konusunda da alternatif yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır. Denetimli serbestlik gibi onarıcı sistemler ile suç olgusunun insaniliğini kabullenmeyi içeren bir anlayış geliştirilmiştir (Strauss, 2012: 99).

Çocuk/Genç Suçluluğu

Hukuksal alandaki tanımına bakıldığında çocuk, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük bireylerdir. On bir yaşını tamamlamış on altı yaşından gün almamış olan bireyler küçük, on altı yaşından gün almış on sekiz yaşını tamamlamamış olan bireyler de çocuk olarak tanımlanmaktadır (Uluğtekin,1991). Burt (1925), çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin kanun müdahalesini gerektirecek bir duruma dönüşmesini, çocuk suçluluğu olarak tanımlamıştır. Diğer bir tanıma göre ise çocuk suçluluğu, kanuni sorumluluk yaşının altındaki insanların çeşitli suç türleri içinde kanunu ihlal etmesi durumudur (Barker, 1988, s.:85).

Çocuklar tarafından işlenen suçlar yetişkinlerin işlediğinden pek çok açıdan farklılık göstermektedir. Çocukluk dönemdeki suçluluk kavramı, klasik ceza hukukunda belirtildiği gibi “kanunların gösterdiği suç, bu suçu isleyen kişi de suçludur” şeklindeki tanımlamalarla açıklamak güçtür. Çünkü çocuk suçluluğu daha derin bir şekilde ele alındığında sadece hukuksal bir problem olmadığı aynı zamanda psiko-pedagojik ve sosyal bir olgu olduğu da açıktır. Çocuk suçluluğunu, yetişkin dönemde işlenen suçtan ayıran en büyük özellik, kişiliğin oluşma aşamasını içeriyor olmasıdır. Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak bilinen gelişme evreleri keskin sınırlarla birbirinden ayrılmamaktadır. Bu gelişim dönemleri duygusal, toplumsal, ekonomik ve kültürel etkenlerin rol oynadığı süreçlerden oluşmaktadır (Yavuzer, 2009, s.:103).